

Teatr w służbie reform – *Cud mniemany, czyli Krakowiacy i Górale* Wojciecha Bogusławskiego

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Mapa myśli](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Wiktor Brumer, *Z dziejów „Cudu mniemanego” Wojciecha Bogusławskiego*, Warszawa 1925.
- Źródło: Wojciech Bogusławski, *Cud albo Krakowiacy i Górale*, Wrocław 2005, s. 8–9.

- Źródło: Wojciech Bogusławski, *Cud albo Krakowiaki i Górale*, s. 10–11.
- Źródło: Wojciech Bogusławski, *Cud albo Krakowiaki i Górale*, Wrocław 2005, s. 16–17.
- Źródło: Wojciech Bogusławski, *Cud albo Krakowiaki i Górale*, Wrocław 2005, s. 58.
- Źródło: Wiktor Brumer, *Z dziejów „Cudu mniemanego” Wojciecha Bogusławskiego*, Warszawa 1925, s. 11–12.
- Źródło: Zbigniew Raszewski, *Bogusławski*, Warszawa 1972, s. 328.
- Źródło: Zbigniew Raszewski, *Bogusławski*, Warszawa 1972, s. 310.
- Źródło: Zbigniew Raszewski, *Krótką historia teatru polskiego*, Warszawa 1990, s. 66.
- Źródło: Ignacy Krasicki, *Pieśń szósta (fragmenty)*.
- Źródło: Ignacy Krasicki, *Pieśń piąta (fragmenty)*.
- Źródło: Ignacy Krasicki, *Pieśń trzecia (fragment)*.
- Źródło: Ignacy Krasicki, *Pieśń druga (fragmenty)*.
- Źródło: Ignacy Krasicki, *Pieśń pierwsza (fragment)*.
- Źródło: Ignacy Krasicki, *Mysz i kot*.
- Źródło: Ignacy Krasicki, *Szczur i kot*.
- Źródło: Ignacy Krasicki, *Człowiek i zwierz (fragmenty)*.

Teatr w służbie reform – *Cud mniemany, czyli Krakowiacy i Górale* Wojciecha Bogusławskiego

Scena z opery *Cud mniemany, czyli Krakowiacy i Górale*. Teatr Wojska Polskiego w Łodzi w 1946 roku pod dyrekcją Leona Schillera

Źródło: dostępny w internecie: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Wiktor Brumer

Z dziejów „Cudu mniemanego” Wojciecha Bogusławskiego

Duch prawdziwie obywatelski ożywiał działalność Wojciecha Bogusławskiego. Walka jego o utrzymanie teatru była przedewszystkiem walką o własność narodową, której strzegł i bronił ze wszystkich sił i której wydrzeć sobie nie pozwolił.

Źródło: Wiktor Brumer, *Z dziejów „Cudu mniemanego” Wojciecha Bogusławskiego*, Warszawa 1925.

Sztuka *Cud mniemany, czyli Krakowiacy i Górale* powstawała, gdy po II rozbiorze w Polsce rodziło się coraz więcej konfliktów politycznych. Pewnym było, że zaborcy nie zaprzestaną dalszych działań, które miały doprowadzić do upadku Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Zrodziło się pytanie: jak wzbudzić w Polakach chęć do przeciwstawienia się okupantom?

Próby odpowiedzi na nie podjął się Wojciech Bogusławski, najważniejszy twórca polskiego teatru oświeceniowego. Jego działaniom przyświecała mu myśl, że teatr powinien przede wszystkim kształcić dobre obyczaje i pełnić funkcję trybuny, z której można głosić

narodowe idee. Za jego dyrektury w Teatrze Wielkim wystawiano sztuki wyraźnie nawiązujące do najważniejszych spraw ówczesnej Polski. Na deskach Teatru Narodowego wystawił takie utwory o nacechowaniu politycznym jak *Powrót Poła* Jana Ursyna Niemcewicza, *Dowód wdzięczności narodu* swojego autorstwa, *Szlachcica mieszanym* pióra Józefa Wybickiego. Jednak największą sławę przyniosła mu pierwsza opera polska z muzyką Jana Stefaniego, *Cud mniemany, czyli Krakowiacy i Górale*, wystawiona w marcu 1794 roku. Pomimo że cenzura zgodziła się na wystawienie sztuki, po trzech przedstawieniach tytuł ten został zdjęty z afisza.

Twoje cele

- Zapoznasz się z charakterystyką oświeceniowego teatru Stanisławowskiego.
- Scharakteryzujesz warunki społeczne i polityczne, w jakich powstawała sztuka Wojciecha Bogusławskiego *Cud mniemany, czyli Krakowiacy i Górale*.
- Prześledzisz symbolikę ukrytą w tekście Bogusławskiego i późniejszych jego realizacjach teatralnych.
- Dokonasz analizy wybranych fragmentów *Cudu mniemanego* oraz ich interpretacji w kontekście historycznym.

Przeczytaj

Czy wiesz, że pierwszy teatr zawodowy w Polsce powstał w czasach oświecenia? Został utworzony z inicjatywy ostatniego króla Rzeczypospolitej Obojga Narodów, Stanisława Augusta Poniatowskiego (1732-1798). Ówczesny teatr funkcjonował jako antrepryza, czyli prywatne przedsiębiorstwo, na której czele stał antreprenier. Instytucja ta nie była jednak całkowicie niezależna od władz. Król przekazywał na rzecz teatru subwencję. W zamian za tę nieodpłatną i bezzwrotną pomoc finansową, władca otrzymywał dostęp do kilku łóż na wyłączność oraz możliwość sprawowania nadzoru przez specjalnie do tego wyznaczonych inspektorów. Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Początkowo teatr narodowy działał w tzw. Operalni, gdzie w roku 1765 Józef Bielawski zainaugurował jego działalność, wystawiając komedię *Natęrci*. W 1779 roku otwarto nową siedzibę [Teatru Narodowego](#) na obecnym Placu Krasińskich, gdzie obecnie znajduje się budynek Sądu Najwyższego. To właśnie w tym miejscu Wojciech Bogusławski, autor *Cudu mniemanego*, wystawiał swoje najważniejsze dzieła.

Teatr czasów Poniatowskiego był otwarty dla każdego. Wystarczyło zapłacić za wejście lub wykupić specjalny abonament. Obserwując widownię, można było zdobyć wiele informacji na temat pozycji społecznej poszczególnych widzów. Miejsce w przeszklonej loży, znajdującej się blisko sceny, zajmował król, który był stałym bywalcem teatru na Placu Krasińskich. W łóżach zasiadały damy wraz z towarzyszącymi im mężami lub znajomymi. Dla najuboższej widowni przeznaczono galerię i paradyz, czyli najwyżej położony punkt widowni teatralnej. Natomiast na parterze, najniżej położonym punkcie widowni, przebywali sami mężczyźni – mieszczaństwo oraz oficerowie warszawskiego garnizonu. Mimo tak widocznych podziałów społeczeństwa, jak w *Krótkiej historii teatru polskiego* relacjonuje wybitny historyk teatru profesor Zbigniew Raszewski:

((Zbigniew Raszewski

Krótką historia teatru polskiego

Cała działalność teatru Stanisławowskiego upływała w atmosferze rozrywki niekrępującej, pogodnej, przeważnie gwarnej lub hałaśliwej.

Źródło: Zbigniew Raszewski, *Krótką historia teatru polskiego*, Warszawa 1990, s. 66.

Sytuacja polityczna

((Zbigniew Raszewski

Bogusławski

Cud mniemany pojawił się w przełomowym momencie historycznym i od początku sprzął swoje losy z historią naszego kraju. Nic dziwnego, że i historia tej opery jest burzliwa, a co za tym idzie – wysoce niejasna.

Źródło: Zbigniew Raszewski, *Bogusławski*, Warszawa 1972, s. 310.

Na temat *Cudu mniemanego* powstało wiele ciekawych teorii interpretacyjnych, jednak współcześni badacze literatury nie znaleźli dowodów na potwierdzenie większości z nich. Natomiast niewątpliwym jest, że autor *Krakowiaków i Górali* był twórcą aktywnie angażującym się w życie polityczne i społeczne.

Kryzys ekonomiczny, liczne bankructwa, liczne nadużycia władz spowodowały, że w roku 1793 powstał spisek, który miał doprowadzić do zbrojnego powstania. Do spisku należał również sam Bogusławski. Na czele powstania miał stanąć Tadeusz Kościuszko. Jak pisze Z. Raszewski w jednym ze swoich opracowań dotyczących twórczości Bogusławskiego:

((Zbigniew Raszewski

Bogusławski

Naczelną władzę cywilną i wojskową zamierzano powierzyć Kościuszcze, który w 1792 udał się za granicę, ale wkrótce nawiązał kontakt z konspiracją działającą w kraju. We wrześniu 1793 przybył potajemnie do Podgórza pod Kraków, by zbadać krajowe możliwości, a ponieważ wydały mu się niezadowalające, postanowił odwlec termin wybuchu. Jednocześnie postanowił, że powstanie – ze

względem na dogodniejsze warunki – zaczęło się w Krakowie, nie w Warszawie.

Źródło: Zbigniew Raszewski, *Bogusławski*, Warszawa 1972, s. 328.

Istotną rolę w powstaniu mieli odegrać chłopci. Kościuszko uważał, że jeżeli uda się uwolnić chłopów z poddańczej roli, jaką do tej pory im przypisywano i obudzi się w nich chęć walki, to powstanie zyska charakter narodowy. Ich bronią miały być głównie kosy z ostrzem osadzonym pionowo na drzewcu. Temu rozbudzaniu powstańczych nastrojów towarzyszyły liczne działania o charakterze symbolicznym np. Przywdzianie przez Kościuszkę stroju, które powszechnie nosili chłopci, czy podkreślanie zasług w walkach chłopów, mieszczan oraz Żydów.

Jan Matejko, *Bitwa pod Racławicami*, 1888.

Najważniejszą bitwą powstania kościuszkowskiego była ta, którą stoczono w miejscowości Racławice (obecnie województwo Małopolskie). Oprócz regularnego wojska w bitwie udział wzięło 2000 kosynierów, na których czele stanął Wojciech Bartos Głowacki.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Cud mniemany, czyli Krakowiacy i Górale

Wróćmy na chwilę do tego, dla kogo wystawiano sztuki w Teatrze Narodowym. Jak już wspomnieliśmy, na widowni mógł zasiąść każdy, od chłopów po króla. Tak dostosowana przestrzeń stanowiła więc idealne miejsce do głoszenia treści politycznych.

Największą przeszkodą w głoszeniu tez wyzwolenieczych na scenie była cenzura. Bogusławskiego czekało trudne zadanie. Musiał się zastanowić, jak napisać i wyreżyserować sztukę, aby przemycić w niej niewygodne dla zaborców treści.

Decyduje się na napisanie opery. Do tej pory reżyserował już inne sztuki należące do tego gatunku, ale na swój warsztat brał wyłącznie teksty włoskie. W tym przypadku postanowił jednak powrócić do rodzimej tradycji i stworzyć operę ludową.

Premiera *Cudu mniemanego, czyli Krakowiaków i Górali* odbyła się 1 marca 1794 roku, gdy społeczeństwo w gotowości czekało na wybuch powstania. Tematem utworu jest konflikt pomiędzy dwiema gromadami – Krakowiakami i Góralami.

Wieś Mogiła obecnie znajduje się na terenie krakowskiej dzielnicy Nowa Huta.

Źródło: Zygmunt Put, 1.05.2018 r., Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 4.0.

Słownik

powstanie kościuszkowskie (insurekcja kościuszkowska)

narodowe powstanie przeciwko Rosji i Prusom (24 marca 1794 – 16 listopada 1794); przyczynami powstania był II rozbiór Polski i rządy Targowicy; na czele powstania stał Tadeusz Kościuszko, który 24 marca w Krakowie Najwyższym Naczelnikiem; do najważniejszych wydarzeń należy zwycięska bitwa pod Racławicami, która przyspieszyła wybuch powstania; szczególną rolę w walkach zbrojnych przypisywano chłopom i społeczeństwu mieszczańskiemu

Teatr Narodowy

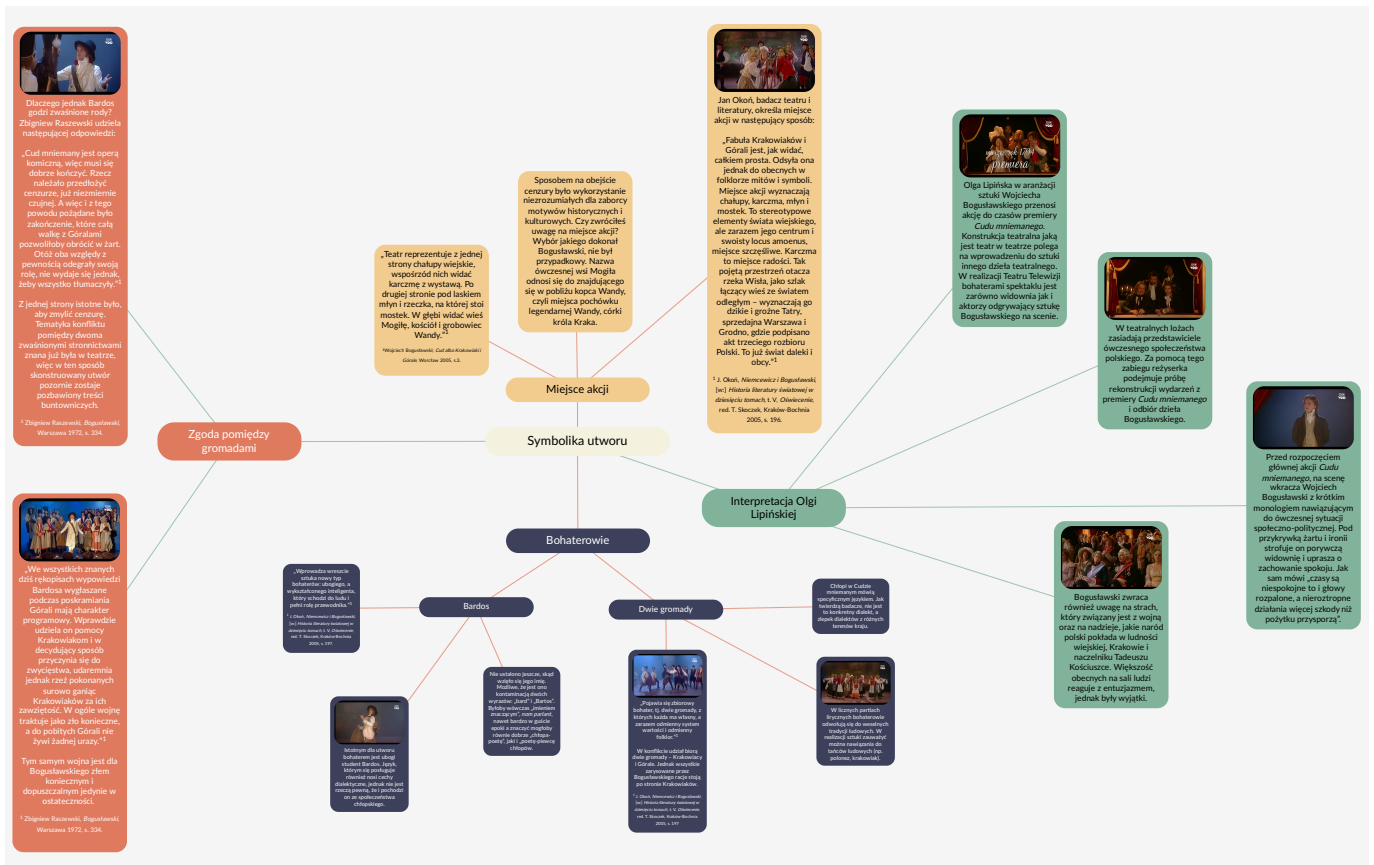
pierwszy polski stały teatr zawodowy, powstały z inicjatywy Stanisława Augusta Poniatowskiego; pierwsza siedziba teatru znajdowała się w tzw. Operalni przy ul. Królewskiej; w 1833 roku został przeniesiony do budynku przy placu Krasińskich; w tym

samym roku został przeniesiony do Teatru Wielkiego; nazwę Teatr Narodowy uzyskał dopiero w roku 1924, gdy odbudowano spaloną w 1919 roku scenę Rozmaitości

Mapa myśli

Polecenie 1

Przypomnij sobie legendę o Wandzie. Zastanów się, a następnie napisz, co łączy tę historię z tematyką utworu. Dlaczego Bogusławski, spośród wielu legend krakowskich, wybrał właśnie tę o Wandzie, która nie chciała Niemca?

W multimedium wykorzystano kadry ze sztuki *Cud mniemany czyli Krakowiacy i Górale* w reż. Olgi Lipińskiej zrealizowanego w ramach Teatru Telewizji.

Źródło: Agencja Filmowa – Teatr Telewizji, Teatr Telewizji S.A., TVP S.A., tylko do użytku edukacyjnego.

Polecenie 2

W roku 1991 na scenie Teatru Wielkiego w Warszawie wystawiono *Krakowiaków i Górali, czyli cud mniemany* w reżyserii Krzysztofa Kolbergera. Na widowni zasiadał ówczesny prezydent Rzeczypospolitej Polskiej – Lech Wałęsa. Aktualne kuplety do sztuki napisał Wojciech Młynarski, wybitny polski poeta, reżyser i wykonawca piosenki autorskiej. W dostępnych ci źródłach poszukaj informacji na temat wydarzeń związanych z wyborem Lecha Wałęsy na prezydenta. Następnie zapoznaj się z fragmentem wykonywanym przez Bryndasa i zastanów się, jakie miał on znaczenie dla widowni. Zapisz swoje wnioski.

“(Państwo jest jak łódź-galara, lecz stąd nie wynika,
że wystarczy ino wiara w nowego sternika,
więc czyś młodziń, czy też piernik wiostuj z animuszem,
powtarzając jak nasz sternik „nie chcem, ale muszem”.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Zapoznaj się z cytatem i połącz podane fragmenty z możliwymi interpretacjami.

((Wojciech Bogusławski

Cud albo Krakowiaki i Górale

JONEK

Cekajno, niech ja wprzód z młynarzem pogadam,
Kto wie, może i on się w zdaniu przeinacy,
Jak mu się nase racje dobrze wyonacy.
Przecież to co swój, to swój; na co tu obcego
Sukać, kiej się ma w domu rodaka swojego.
Alboz ty, wej, jaki hołys, lub mitręga?
Przecież to i twój ociec seść kobył zaprzęga
W furmankę i niedawno woził kastelana
Do Warszawy, ba nawet i samego pana
Wojewodę do Grodna, a jak się obrócił,
W trzy niedziele zawiózł go i nazad się wrócił!
I ty już ctery konie pędzis jednym licem,
Po wąwozach się wierzis, trzaskas łebsko bicem;
Mes też dwa morgi gruntu, dwa zupany syte,
Dwie laski w srebro kute, krzemieniem nabite;
Mas kozuch skalmirski,
Buty z podkówkami,
I tańczujesz najlepiej między parobkami.
A jeżeli do tego dziewczucha ci sprzyja,
To się nicego nie bój.

STACH

Ale cas nam mija,
Bo jak Gorale tylko przyptyną do młyna,
Jak się uprze Dorota, to nas starowina
Bartłomiej odda córkę cy z chęci, cy z musem.

JONEK

Jesce to nie tak prędko, aze pod Krakusem
Ledwo co ich zajrzałem; ani za godzinę
Nie będą jesce tutaj. Ty tylko dziewczynę
Staraj się jak wywabić z młyna, byśma się
Naradzili.

Źródło: Wojciech Bogusławski, *Cud albo Krakowiaki i Górale*, Wrocław 2005, s. 8–9.

*I ty juz ctery konie pędzis jednym licem,
Po wąwozach się wiercis, trzaskas
łębsko bicem;
Mes tez dwa morgi gruntu, dwa zupany
syte,
Dwie laski w srebro kute, krzemieniem
nabite;
Mas kozuch skalmirski,
Buty z podkówkami,
I tańczujes najlepiej między parobkami.*

*Cekajno, niech ja wprzódę z młynarzem
pogadam,
Kto wie, może i on się w zdaniu
przeinacy,
Jak mu się nase racje dobrze wyonacy.*

*Przeciez to i twój ociec seść kobył
zaprzęga
W furmankę i niedawno woził kastelana
Do Warszawy, ba nawet i samego pana
Wojewodę do Grodna, a jak się obrócił,
W trzy niedziele zawiózł go i nazad się
wrócił!*

Wszelkie racje stoją po stronie Stacha i Jonka. Wystarczy umiejętnie je udowodnić, aby młynarz zmienił swoje zdanie. Jeżeli by przełożyć ten dialog i dopasować go do ówczesnej sytuacji społeczno-politycznej, to okazuje się, że jeżeli społeczeństwo polskie w odpowiedni sposób uargumentuje swoje racje, to zmotywuje do powstania nieprzekonane jednostki.

Nie ma czasu na czekanie, wkrótce zaborcy dokonają III rozbioru Polski i kraj zniknie z map Europy.

Stach ma wszystkie cechy potrzebne do podjęcia próby walki o ukochaną. Jest śliny, odważny, wystarczająco uzbrojony.

*A jeżeli do tego dziewczucha ci sprzyja,
To się niczego nie bój.*

*Jesce to nie tak prędko, aże pod
Krakusem
Ledwo co ich zajrzałem; ani za godzinę
Nie będą jesce tutaj. Ty tylko dziewczynę
Staraj się jak wywabić z młyna, byśma
się
Naradzili.*

*Ale cas nam mija,
Bo jak Gorale tylko przy płyną do młyna,
Jak się uprze Dorota, to nas starowina
Bartłomiej odda córkę cy z chęci, cy
z musem*

*Przecież to co swój, to swój; na co tu
obcego
Sukać, kiej się ma w domu rodaka
swojego.
Alboz ty, wej, jaki hołys, lub mitręga?*

W wydarzeniach, które wpłynęły na decyzję o rozbiorach Polski pośrednio brali udział wszyscy. Jak ojciec Stacha, który zawoził decydentów do Warszawy i Grodna (miejsc istotnych dla ówczesnej polityki), tak i Stach wpływa na obecną sytuację polityczną.

Zanim jednak dojdzie do III rozbioru Polski, jest wystarczająco dużo czasu, aby zwołać narady, w efekcie których dojdzie do powstania.

Również atmosfera przedpowstaniowa sprzyja wzniesieniu buntu, więc nie należy się bać próby walki.

W tej wypowiedzi ukryty jest przekaz, że pomimo opinii różniących społeczeństwo polskie, jest ono jednością narodową. Nie potrzebne są ingerencje z zewnątrz Polski, obce dla jej ludności. Konieczne jest, aby ten wewnętrzny konflikt rozwiązać wspólnie.

Dokonaj analizy poniższego fragmentu i zastanów się, które twierdzenia dotyczące postawy Basi względem Bryndosa i Górali są poprawne.

((Wojciech Bogusławski

Cud albo Krakowiaki i Górale

STACH

Juz dwie krypy płyną z Goralami.
Niezaślugo tu staną.

BASIA

A to niech i se staną.

STACH

To cię to, wej, nie martwi, to chces być wydaną
Za Bryndasa Goralą?

BASIA

Nic z tego nie będzie.
Wsak wies, ze kiedy u nas był tu po kolędzie
Powiedziałam mu wyraźnie,
Ize ja się z nim nie drażnię,
Ale mu scerze mówię, ze ja **ni żdźbła** jego
Nie kocham i ze pójdę za Stacha mojego.
A ze on nie chce wierzyć, ze tak jest uparty,
Niechze go biorą carty.
Jak tu przyjdzie, tak tez i powróci z kwitkiem.

- ☐ Basia wie, że nie wyjdzie za mąż za Bryndasa. W swoich odmowach jest stanowcza i stała. Wie, że Bryndasowi nie uda się zdobyć jej ręki.
- ☐ Basia ma świadomość nieuchronnego ślubu z Bryndasem.
- ☐ Zgadzając się na ślub, Basia drażni się z Bryndasem.
- ☐ Basia nie boi się przybycia Górali. Czeka na nich.

Ćwiczenie 3

Dokonaj analizy poniższego fragmentu i oznacz odpowiednim kolorem fragmenty, które są nawiązaniem do sytuacji przedpowstaniowej w Polsce.

- ☐ Uczucia Stanisława Augusta Poniatowskiego względem Polski
- ☐ Zwrot do carycy Katarzyny II   ☐ Polska jako naród gotowy do zbrojnego powstania
- ☐ Sprzeciw Polski wobec poddaniu się Rosji
- ☐ Zwrot Polski do Stanisława Augusta Poniatowskiego

STACH

Dobrze to, miła Basiu, ale gdy z tem wsytkiem
Ojciec cię musić będzie albo tez macocha?

BASIA

Ojciec tego nie robi, bo mnie bardzo kocha,
A Dorocie tez powiem: Matulu słuchajcie,
Kiej wam tak Goral miły, to se go kochajcie,
A jak mnie weźmie gwałtem, pozna zem kobiéta.
Tak go gryźć, tak cartowsko żyć-em z nim gotowa,,
Ze mu za jeden tydzień jak kadź spuchnie głowa;
A ja zaś cudzoziemca nie chce mieć i kwita.
Bo, wejcie, kobiéta taka,
Co bardziej obcych lubi niz swego rodaka,
Musi być ladajaka.
Przychodzień zawse ciągnie za swoim narodem
I poki jest panem młodem,
Poty się jak lis łasi, a potem niebodze
Zonie nieraz i skórę otaśmuje srodze.
Otoz to jej tak powiem i na tym się skońcy.
Nie bój się, mój Stasiénku, nic nas nie rozłący,
Jezli cię nie zmieniań zadne przeciwności.

otaśmować skórę – zbić, wychłostać

Źródło: Wojciech Bogusławski, *Cud albo Krakowiaki i Górale*.

Dokonaj analizy Piosenki ze sceny III (Akt I). Zastanów się i zapisz, do kogo są skierowane te słowa i kto jest ich nadawcą. Odpowiedz, do jakiej sytuacji politycznej są one nawiązaniem?

((Wojciech Bogusławski

Cud albo Krakowiaki i Górale

PIOSNKA

Rzadko to widać na świecie,
By się małżeństwo kochało,
Chociaż w młodości jest kwiecie,
Chociaż się dobrze dobrało

Tym gorzej, gdy zona zwawa,
A maz ledwo się już chwieje:
Próżno se pracę zadawa,
Jak lód przy słońcu topnieje.

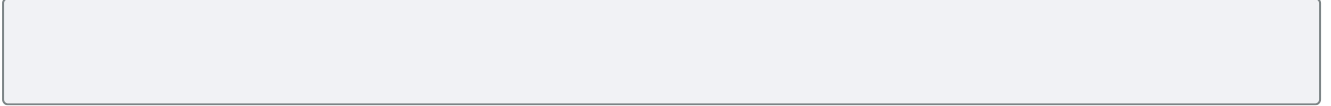
Staśku, tyś zranił mi dusę
I scerze wyznać ci musę,
Ze kiedy mam starca przy sobie,
Ja wtencas myślę o tobie.

A bodajzem cię nie znała,
Nie byłabym cię kochała!
Ty mnie tak dręcys niebogę,
Ze bez cię wytrwać nie mogę.

Więc się nade mną uzałuj,
Ulżyj mej ciężkiej potrzebie;

Casem mnie tylko pocałuj –
Ja wszystko zrobię dla ciebie.

Źródło: Wojciech Bogusławski, *Cud albo Krakowiaki i Górale*, Wrocław 2005, s. 16–17.

Zapoznaj się z poniższymi fragmentami. Odpowiedz na pytanie, jaką rolę w sztuce odgrywa czekanie?

Scena VI

STACH

Ale, ojce, spiescie się, jak można,
Bo jak Bryndus przyptynie, to już będzie prozna.

WAWRZYNIEC

Jesce za godzinę ledwo tutaj staną;
Wysiedli pod mogiłą, znać na msę śpiewaną.

Mamy desce dość casu.
(*Idzie do karczmy.*)

Scena IX

BARDOS

[...]

(*Idąc do karczmy, spostrzega statek na Wiśle.*)
Ale cóż to za mnóstwo góralów tu płynie?
To pewnie rywal Stacha, bieżmy, nim czas minie.
Trzeba mu tu tak zręcznie sidełka nastawić,
Żeby go nie rozgniewać i z niczem odprawić.

Scena XI

STACH

Nie wytrzymam, grzotnę w niuch samochwalca tego.

JONEK
cicho

Czekaj, będzie cas na to.

Scena XI

STACH

na stronie

Dziwy,
Ze desce żyje dotąd.

BARDOS

do Stacha

Bądź tylko cierpliwy.

STACH

Ej, daj mi wspan pokój. Niemądry, kto ceka,
Kiedy mu bieda dopieka.

Dokonaj analizy poniższego fragmentu. Scharakteryzuj sposób, w jaki odnosi się on do powstania.

((Wojciech Bogusławski

Cud albo Krakowiaki i Górale

WAWRZYNIEC

Lec to, mój mości pani, cicho się nie skońcy;
To narobi hałasu, wrzasku...

BARDOS

Cóż bez niego
Kończy się dziś na świecie? Ale po hałasie
Znowu zgoda i pokój nastąpi. Już ja się
Tym zatrudnię, i wszystkich rozumu mojego
Poruszę sprężyn, by was pogodzić.

STACH

Ach, kiedy
Przyjdzie z nami do bitki?

JONEK

A coż by to biedy
Było!

BARDOS

To próżna trwoga, nigdy oni was tu
Nie zarwą, przecież ich tu ledwie kilkunastu,
A gdy ujrzą, iże wam nie będą zdołali,
Muszą nareszcie przystać. Spieszcie jeno dalej,
Bo to z czasu korzystać trzeba.

Źródło: Wojciech Bogusławski, *Cud albo Krakowiaki i Górale*, Wrocław 2005, s. 58.

Ćwiczenie 7

Scharakteryzuj postawę Miechodmucha. Wyjaśnij, jakiej grupy społecznej jest reprezentantem.

Zapoznaj się z komentarzem Wiktora Brumera z roku 1925 dotyczącym *Cudu mniemanego*. Napisz esej, w którym zastanowisz się, jaki wpływ na społeczeństwo mają artyści teatralni. Odwołaj się do wydarzeń związanych ze sztuką Bogusławskiego oraz innych znanych ci tekstów kultury.

((Wiktor Brumer

Z dziejów „Cudu mniemanego” Wojciecha Bogusławskiego

Krakowiaki i Górale są pomnikiem obywatelskiej działalności Bogusławskiego. Nie tylko dlatego, że w *Cudzie* wprowadził Bogusławski lud polski na scenę, ale przede wszystkim dlatego, że w dziele tym stworzył na długi szereg lat polskie widowisko festiwalowe. Ciągłym zmianom ulegało to widowisko, a zmiany te świadczyły o żywotności teatru, o jego reagowaniu na różne wydarzenia polityczne i o sile samego dzieła, które do tych zmian tak bardzo się nadawało.

Powodzenie swe i niezwykłą popularność zawdzięczały *Krakowiaki i Górale* nie szczególnym wartościom literackim, których miły ten utwór nie posiada, nie muzyce Stefaniego, chociaż Krasowski nazywa ją „wzorem prawdziwie narodowej opery” – nie, –powodzenie swe zawdzięczają *Krakowiaki* przede wszystkim ukrytej myśli patriotycznej i temu przystosowaniu się utworu do chwili dziejowej, przez co przez lata całe nie tracił on swej siły atrakcyjnej.

Źródło: Wiktor Brumer, *Z dziejów „Cudu mniemanego” Wojciecha Bogusławskiego*, Warszawa 1925, s. 11–12.

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: Teatr w służbie reform – *Cud mniemany, czyli Krakowiacy i Górale* Wojciecha Bogusławskiego

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

6) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki;

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

IV. Samokształcenie.

1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;

9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;

- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- zapozna się z charakterystyką oświeceniowego teatru Stanisławowskiego;
- scharakteryzuje warunki społeczne i polityczne, w jakich powstawała sztuka Wojciecha Bogusławskiego *Cud mniemany, czyli Krakowiacy i Górale*;
- prześledzi symbolikę ukrytą w tekście Bogusławskiego i późniejszych jego realizacjach teatralnych;
- dokona analizy wybranych fragmentów *Cudu mniemanego* oraz ich interpretacji w kontekście historycznym.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- z użyciem e-podręcznika;
- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie przed zajęciami zapoznają się ze sztuką *Cud mniemany, czyli Krakowiacy i Górale* Wojciecha Bogusławskiego.

<https://teatrtv.vod.tvp.pl/599939/cud-mniemany-czyli-krakowiacy-i-gorale>

2. Nauczyciel informuje uczniów, że przedstawienie Olgi Lipińskiej powstało na podstawie libretta opery Wojciecha Bogusławskiego.
„Cud mniemany, czyli Krakowiacy i Górale” to przedstawienie, w którym sprawdził się reżyserski zamysł „teatru w teatrze”: kontakt między sceną a widownią zdynamizował akcję, a konwencja XVIII-wiecznej opery komicznej mogła być zaprezentowana z dystansem i komediowym przymrużeniem oka.

Faza wprowadzająca:

1. Na początku lekcji nauczyciel prosi uczniów, by podzielili się swoimi wrażeniami po obejrzeniu spektaklu. Następnie nauczyciel przedstawia „Wprowadzenie”, cele zajęć i zapisuje temat na tablicy.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie zapoznają się z treścią sekcji „Przeczytaj”, zapamiętując jak najwięcej informacji tam zamieszczonych. Następnie uczniowie pogłębiają wiedzę o informacji z sekcji „Mapa myśli” i wykonują polecenie 1: Przypomnij sobie legendę o Wandzie. Zastanów się, co łączy tę historię z tematyką utworu. Dlaczego Bogusławski, spośród wielu legend krakowskich, wybrał właśnie tę o Wandzie, która nie chciała Niemca? Legendę mogą znaleźć online, korzystając z telefonów z dostępem do internetu.
2. Uczniowie dzielą się na kilkusobowe zespoły. Ich zadaniem jest napisanie recenzji obejrzanej w domu sztuki teatralnej.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel przechodzi do sekcji „Sprawdź się”. Dzieli uczniów na 3 grupy (lub więcej, w zależności od czasu, który pozostał na pracę z ćwiczeniami). Przydziela uczniom zadania i wyznacza czas na ich realizację. Po zakończeniu pracy weryfikuje poprawność odpowiedzi.

Praca domowa:

1. W roku 1991 na scenie Teatru Wielkiego w Warszawie wystawiono *Krakowiaków i Górali, czyli cud mniemany* w reżyserii Krzysztofa Kolbergera. Na widowni zasiadał ówczesny prezydent Rzeczypospolitej Polskiej – Lech Wałęsa. Aktualne kuplety do sztuki napisał Wojciech Młynarski, wybitny polski poeta, reżyser i wykonawca piosenki autorskiej. W dostępnych ci źródłach poszukaj informacji na temat wydarzeń związanych z wyborem Lecha Wałęsy na prezydenta. Następnie zapoznaj się z fragmentem wykonywanym przez Bryndasa i zastanów się, jakie miał on znaczenie dla widowni.

Państwo jest jak łódź-galara, lecz stąd nie wynika,
że wystarczy ino wiara w nowego sternika,

więc czyś młodziań, czy też piernik wiosłuj z animuszem,
powtarzając jak nasz sternik „nie chcem, ale muszem”.

Materiały pomocnicze:

- Zbigniew Raszewski, *Krótką historia teatru polskiego*, Warszawa 1990.
- Zbigniew Raszewski, *Bogusławski*, Warszawa 1972.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z multimediami z sekcji „Mapa myśli”, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.